

Aktualitātes publisko iepirkumu tiesību jomā

Līdz šim 2015. gads publisko iepirkumu tiesību jomā ir bijis svarīgs ar trim aktuāliem notikumiem:

- 1) Administratīvās rajona tiesas spriedums (stājās spēkā 31.01.2015.), kas no tā noslēgšanas dienas atzīst par spēkā neesošu 2012. gada 2. aprīlī starp VAS *Pasažieru vilciens* un Spānijas sabiedrību *Construcciones y Auxiliar de Ferrocarriles S.A.* noslēgto iepirkuma līgumu par vilcienu piegādi;
- 2) grozījumi Publisko iepirkumu likumā (pieņemti 14.05.2015., stājās spēkā 04.06.2015.), kas pasūtītājiem atvieglo iespējas bez papildu procedūras palieeināt iepirkuma līguma summu;
- 3) grozījumi Publisko iepirkumu likumā (pieņemti 02.10.2014.), kas no 2015. gada 1. augusta paredz jaunus noteikumus par izslēgšanu publiskajos iepirkumos sakarā ar nodokļu parādiem un jaunus noteikumus par nepamatoti lētu piedāvājumu.

Apskatīsim un analizēsim katru no šiem notikumiem.

1. Iepirkuma līguma atzīšana par spēkā neesošu sakarā ar būtiskiem grozījumiem

Administratīvās rajona tiesas spriedums par 2012. gada 2. aprīlī VAS *Pasažieru vilciens* un Spānijas sabiedrības *Construcciones y Auxiliar de Ferrocarriles S.A.* noslēgto iepirkuma līgumu par vilcienu piegādi (lietas Nr. A420373313; pieejams www.tiesas.lv) ir svarīgs ne tikai ar to, ka konkrētajā vilcienu iepirkumā tika atcelts prettiesiski noslēgts līgums, bet tiesa pirmo reizi apstiprināja svarīgas atziņas, kuras uzņēmējiem un pasūtītājiem iepirkumos jāņem vērā, lai iepirkums būtu veiksīgšs un vēlāk tiesā netiku izbeigts.

Lai arī spriedums ir pieņemts tikai tiesas pirmajā instancē un atbilstoši Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likuma 80. panta otrajai daļai tas netika pārsūdzēts kasācijas tiesas instancē, tajā ir atrodamas daudzas būtiskas tiesību atziņas, kuras ir sniedzis Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments, izskatot šajā lietā blakus sūdzības. Tāpēc šīs tiesas spriedums noteikti ir vērtējams kā svarīgs pienesums judikatūrai publisko iepirkumu tiesībās.

Iepirkuma līgumā nedrīkst veikt būtiskus grozījumus

Latvijā iepirkumu nolikumiem vienmēr tiek pievienoti iepirkuma līgumi, kurus paredzēts noslēgt ar uzvārētāju. Ja vien nolikumā nav noteikts savādāk, šajā līgumā var veikt tikai mazsvarīgus labojumus, kam vairāk ir redakcionāls un precīzējošs raksturs. Ja veiktie grozījumi tiks atzīti par būtiskiem, šāds noslēgts līgums ar grozījumiem tiks uzskaitīts par noslēgtu bez atbilstošas iepirkuma procedūras veikšanas. Un tādā gadījumā gan uzvārētājs, gan pasūtītājs riskē, ka šāds līgums tiesas celā var tikt atzīts par spēkā neesošu no noslēgšanas briža. Ja tiesa atzīs iepirkuma līgumu par spēkā neesošu, tad sekas var būt graujošas – jāatjauno tiesiskais un finansiālais stāvoklis, kāds bija pirms līguma noslēgšanas. Tātad, ja pasūtītājs kaut ko būs nopircis no uzņēmēja, tad iepirkums jāatgriež, savukārt uzņēmējam jāatgriež pilnībā saņemtā naudā.

Pieteikumu tiesā var iesniegt jebkurš konkurents

Ja iepirkuma līgumā ir veikti neatļauti labojumi, pieteikumu par līguma atzīšanu par spēkā neesošu var iesniegt jebkurs komersants, kas nodarbojas ar komercdarbību attiecīgajā nozarē, t.i., ir jāparāda, ka ir interese

līguma atcelšanai. Un nav svarīgi, ka pieteikuma iesniedzējs nepiedalījās attiecīgajā iepirkumā, jo juridiski tiek uzskatīts, ka par labotoliģumu iepirkuma nav bijis. Vienīgi svarīgi atcerēties, ka pieteikumu var iesniegt tikai sešus mēnešus pēc attiecīgā iepirkuma līguma vai grozījumu noslēgšanas. Tāpēc uzņēmējiem svarīgi sekot līdzi konkurentu darbibām iepirkumos, un pamatoitu aizdomu gadījumā par to, ka ir neatļauti grozīts iepirkuma līgums, var vērsties ar pieteikumu tiesā.

Kas ir būtiski grozījumi?

Likumos nav precīzi un skaidri pateikts, kas ir būtiski grozījumi; tas ir jāvērtē katrā situācijā individuāli. Tomēr tiesa ir devusi vadlinijas, pēc kurām vadīties, vērtējot grozījumu būtiskumu. Grozījumi noteikti būs būtiski, ja tiks grozīta līguma summa. Tāpat Augstākā tiesa noteica, ka būtiski grozījumi ir šādos gadījumos:

- ja ar grozījumiem tiek ieviesti nosacījumi, saskaņā ar kuriem, ja tie būtu pie nolikuma pievienota jā līgumā, iepirkumā būtu varējuši piedalīties arī citi pretendenti;
- ja līgums tiek būtiski paplašināts, ietverot pakalpojumus, kuri sākotnēji nebija paredzēti;
- ja tiek izjaukts līguma ekonomiskais līdzsvars par labu iepir-

Māris
Brzgo,
zvērinātu
advokātu biroja
Kļaviņš Ellex
zvērināts
advokāts

► kuma uzvarētajam.
Konkrētajā lietā par vilcienu piegādes ligumu citu starpā bija grozīti līguma termini, mainīts līguma priekšmets, mainīti avansa maksājuma atmaksas garantijas nosacījumi, mainītas garantijas summas, mainīta avansa summa, grozīta zaudējumu atlīdzināšanas kārtība, ierobežota uzņēmēja atbildība un grozīti daudzi citi līguma punkti. Šis izmaiņas tad arī kopumā noveda pie līguma atziņas par spēkā neesošu.

Minētais dod signālu uzņēmējiem vērtēt iepirkuma līgumu jau iepirkuma izsludināšanas brīdi un ne-paļauties, ka neizdevīgus jautājumus varēs sarunāt ar pasūtītāju pie līguma parakstīšanas. Tāpēc svarīgi rūpīgi izlasīt līgumu pirms piedāvājuma iesniegšanas un, ja kādus punktus vajag būtiski grozīt, vērsties ar priekšlikumu pie pasūtītāja vai ar iesniegumu Iepirkumu uzraudzības birojā, ja līgumā kaut kas ir prettiesisks.

Iepirkuma līgumi ir publiski pieejami

Atbilstoši Informācijas atklātības likumam iepirkuma līgumi, kas noslēgti publiskos iepirkumos, ir publiski pieejami, un jebkurš var tos pieprasīt, un pasūtītājs ir pienākums šo līgumu kopijas izsniegt. Tāpēc aizdomu gadījumā konkurenti var vērsties ar pieprasījumu un, saņemot līguma kopiju, vērtēt, vai gadījumā nav veikti kādi neatļauti labojumi.

2. Atvieglota iepirkumu līgumu grozīšana

2015. gada 4. jūnijā spēkā stājās grozījumi Publisko iepirkumu likumā, kas pasūtītājiem atvieglo iespējas bez papildu procedūras palielināt iepirkuma līguma summu.

Latvija pārņem direktīvas prasības

Saeimas atbalstītais jaunais regulējums nav Latvijas izgudrojums un jaunājums publisko iepirkumu jomā, bet gan jaunās Eiropas Savienības direktīvas 2014/24/ES dažu prasību ieviešana Latvijas tiesību sistēmā jau pirms noteiktā direktīvas ieviešanas termiņa (18.04.2016.). Faktiski Latvijas un arī citu Eiropas Savienības dalībvalstu rīcības brīvība publisko iepirkumu jomā ir ierobežota, un visām

dalībvalstīm ir jāvadās saskaņā ar direktīvās noteikto kārtību. Tas nozīmē, ka Latvija minētos grozījumus varēja veikt, tikai pateicoties izmaiņām publisko iepirkumu direktīvā, un agrāk šādus grozījumus nebūtu atļauts veikt.

Likuma noteikumi pirms grozījumiem

Pirms minētājiem Saeimas atbalstītājiem grozījumiem būtiskus grozījumus jau noslēgtajā iepirkuma līgumā varēja veikt tikai tad, ja iepirkuma izsludināšanas brīdī nolikuma noteikumi vai pie nolikuma pievienotais iepirkuma līguma projekts skaidri un nepārprotami paredzēja grozījumu iespēju un noteica gadījumus, kad grozījumi ir pielaujamī, grozījumu apjomu un būtību. Tātad pasūtītājam, jau gatavojoj iepirkuma dokumentāciju, bija jāpārdomā tie gadījumi, kuros līguma izpildes gaitā varētu notikt kādas nepieciešamas izmaiņas, un šie gadījumi precīzi jāapraksta. Tādi vispārēja rakstura formulējumi kā „iepirkuma līgumu var grozīt, pusēm savstarpeji vienojoties” neder un neatbilst Publisko iepirkumu likumam, jo likums prasa pietiekamu detalizācijas pakāpi.

Sobrīd, gadījumā ja pasūtītājs ir aizmiris ietvert nolikumā minētos gadījumus vai atrunātie gadījumi neietver to gadījumu, kas pamato izmaiņas iepirkuma līgumā, pasūtītājam ir pienākums sākt sarunu procedūru ar noslēgtā līguma izpildītāju. Sarunu procedūru var piemērot, ja ir vajadzīgi papildu būvdarbi vai pakalpojumi, kuri sākotnēji netika iekļauti līgumā, bet kuri neparedzamu apstākļu dēļ kļuvuši nepieciešami iepriekš noslēgtā līguma izpildei. Tāpat, vērtējot izmaiņu nepieciešamību, jāņem vērā, ka sarunu procedūru var piemērot, ja papildu būvdarbus vai pakalpojumus nevar tehniski vai ekonomiski nodalīt no iepriekš noslēgtā līgumā, paredezētājiem būvdarbiem vai pakalpojumiem, neradot ievērojamas grūtības pasūtītājam. Ja tomēr būvdarbus vai pakalpojumus iespējams nodalīt, sarunu procedūru var piemērot tikai tad, ja papildu būvdarbi vai pakalpojumi ir būtiski nepieciešami iepriekš noslēgtā līguma izpildei. Ja tiek konstatēts, ka nav pamata piemērot minēto sarunu procedūru, tad pasūtītājs ir spiests organizēt atsevišķu jaunu iepirkumu papildu būvdarbiem vai pakalpojumiem.

Pamatojums grozījumu steidzamībai

Kā jau minēts iepriekš, jaunie Publisko iepirkumu likuma grozījumi priekšlaicīgi ievieš Eiropas Savienības direktīvas 2014/24/ES prasības. Ir izveidota darba grupa Finanšu ministrijā, kurās uzdevums ir izstrādāt jaunu publisko iepirkumu likumprojektu, kurā būtu ieviestas visas jaunās direktīvas prasības, tai skaitā arī prasības, kas noteiktas jaunajos Publisko iepirkumu likuma grozījumos. Nepieciešamība jau tagad ieviest likumā iespēju grozīt iepirkuma līguma summu bez jaunas procedūras pamatota ar vajadzību veiksmīgi pabeigt Eiropas Savienības fondu 2007.–2013.gada plānošanas perioda finansējuma apgūšanu. Jau aktīvi ir sākusies būvdarbu sezonā, un prakse liecina, ka daudzos gadījumos ir pamatota nepieciešamība ieviest noteiktas korekcijas noslēgtajos līgumos.

Tiesiskais regulējums pēc grozījumiem

Jau tagad, kad grozījumi Publisko iepirkumu likumā ir stājušies spēkā, pasūtītājam, lai veiktu grozījumus līgumā, ir pieejamas trīs iespējas:

- 1) grozīt bez jaunas procedūras, ja tas ir izsmēloši paredzēts iepirkuma nolikumā;
- 2) piemērots aru procedūru Publisko iepirkumu likuma 63. pantā noteiktajā kārtībā;
- 3) grozīt bez jaunas procedūras, ne-pārsniedzot likuma grozījumos noteiktās robežas.

Pasūtītājs varēs veikt vairākus grozījumus līgumā bez jaunas iepirkuma procedūras organizēšanas, ja visu šo grozījumu kopējā summa vienlaikus nepārsniegs gan Ministru kabineta 2010. gada 8. jūnija noteikumos Nr. 519 „Noteikumi par publisko iepirkumu līgumcenu robežām” noteiktās līgumcenu robežas (piemēram, būvdarbiem 5 186 000–EUR; piegādēm un pakalpojumiem –134 000 EUR – gadījumi, kad paziņojums tiek publicēts Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī), gan 10% no sākotnējās līgumcenas piegāžu un pakalpojumu gadījumā vai 15% – būvdarbu gadījumā.

Tātad, līdzko grozījumu vērtību summa sasniedgs minētos ierobežojumus, pasūtītājam būs jārīko sarunu procedūra vai jauna iepirkumu

procedūra, ja sarunu procedūra nebūs atļauta. Jāatceras, ka, gadījumā ja grozījumi būs virs noteiktajiem 10–15%, pasūtītājs varēs vest sarunu procedūru likumā noteiktajā kārtībā ar līdzšinējo līguma izpildītāju un vienoties par grozījumiem līdz pat 50% no sākotnējās līguma summas.

Svarīgi norādit, ka joprojām būs tomēr svarīgi nolikumā paredzēt jau praksē pārbaudītus gadījumus, kad objektīvi var rasties nepieciešamība palielināt līguma summu bez jaunas iepirkuma procedūras (piemēram, nodokļu izmaiņas, būtiskas izmaiņas energoresursu cenās, tehnoloģiju izmaiņas utt.), jo nolikumā paredzēto grozījumu summa netiks pieskaitīta to grozījumu summai, kas atrunāta Saeimas atbalstītajos Publisko iepirkumu likuma grozījumos. Tāpat netiks pieskaitīta arī to grozījumu summa, kuri tiks veikti sarunu procedūras ietvaros. Tātad pasūtītājiem būs daudz dažādu iespēju veikt izmaiņas nepieciešamības gadījumā.

Nosacījumi līguma grozījumu veikšanai

Jaunie likuma grozījumi neparedz nekādus priekšnosacījumus, lai pasūtītājs varētu veikt grozījumus jau noslēgtajā iepirkuma līguma noteiktajās 10–15% robežās attiecīgi piegādes vai pakalpojuma līguma gadījumā un būvdarbu līguma gadījumā. Savukārt Eiropas Savienības direktīva 2014/24/ES tieši nosaka, ka nav jāpārbauda neviens no nosacījumiem grozījumu veikšanai.

Neskatoties uz iepriekš noteikto un plašo rīcības brīvību, pasūtītājs joprojām ierobežo vienlīdzīgas un taisnīgas attieksmes princips pret visiem pretendentiem. Protī, pasūtītājs nedrīkst izmantot likuma doto iespēju veikt grozījumus bez jaunas iepirkuma procedūras tikai tādēļ, lai paaugstinātu pretendenta cenas bez jebkādas objektīvas nepieciešamības. Direktīvas preamble nosaka, ka veikt izmaiņas iepirkuma līgumā noteiktajās robežās var tad, ja pasūtītājam ir radusies nepieciešamība pēc papildu būvdarbiem, piegādēm vai pakalpojumiem, īpaši tad, ja papildu piegādes ir paredzētas vai nu esošo pakalpojumu, piegāžu vai ieķārtu daļējai aizstāšanai, vai to papildināšanai, ja piegādātāja maiņas dēļ līgumslēdzēja iestāde būtu spiesta

iegādāties materiālus, būvdarbus vai pakalpojumus ar atšķirīgiem tehniskiem parametriem un tas ekspluatācijā un apkope radītu nesaderību vai nesamērīgas tehniskās grūtības.

Tāpat grozījumi bez iepirkuma procedūras būtu pieļaujami situācijās, kad pasūtītāji saskaras ar ārējiem apstākļiem, ko tie nevarēja paredzēt līguma slēgšanas laikā, it īpaši ilgtermiņa līgumu gadījumos.

Ja izmaiņu rezultātā mainās viena iepirkuma raksturs, piemēram, ja iepērkamie būvdarbi, piegādes vai pakalpojumi tiek aizstāti ar kaut ko atšķirīgu vai ja būtiski mainīts iepirkuma veids, tad pasūtītājam tomēr ir pienākums organizēt un rikot jaunu iepirkumu papildu piegādēm, pakalpojumiem vai darbiem.

Kontroles nepieciešamība

Lai arī minēto likuma grozījumu mērķis ir sabiedriski svarīgs un tie noteikti veicinās ekonomikas attīstību, nedrīkst aizmirst, ka tos var cenzsties izmantot arī ļaunprātīgi. Piemēram, pretendentiem var piedāvājumā mākslīgi samazināt cenu minēto atļauto 10–15% robežās, lai uzvārētu konkurentus, un tad prettiesiski norunāt ar pasūtītāju palielināt līguma cenu par nepamatotiem un izdomātiem papildu pakalpojumiem vai darbiem. Šāda rīcība noteikti būtu sodāma likumā noteiktajā kārtībā, un tiesību aizsardzības iestādēm būtu rūpīgi jāuzrauga, lai šāda prakse netiku piekopta.

3. Jauni noteikumi par izslēgšanu publiskajos iepirkumos un par nepamatoti lētu piedāvājumu

No 2015. gada 1. augusta spēkā stājušies jauni noteikumi par izslēgšanu publiskajos iepirkumos sakarā ar nodokļu parādiem un jauni noteikumi par nepamatoti lētu piedāvājumu. To paredz jau 2014. gada 2. oktobrī pieņemtie grozījumi Publisko iepirkumu likumā.

Izslēgšana sakarā ar nodokļu parādiem

Jaunajos noteikumos ir atcelta un vairs nav spēkā kārtība, kas deva iespēju publisko iepirkumu pretendentiem nokārtot nodokļu parā-

saistibas pēc pasūtītāja paziņojuma saņemšanas par nodokļa parāda konstatēšanu un tādā veidā izvairīties no izslēgšanas.

Turpmāk pretendentiem šādu iespēju likums vairs neparedz, un pretendenti, kuriem nodokļu parādi būs konkursa izsludināšanas dienā vai dienā, kad pasūtītājs pieņemis lēmumu par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu, tiks automātiski izslēgti no dalības konkursā. Pretendentiem tiks dota iespēja iesniegt pasūtītājam pierādījumus no nodokļu administrācijas, ka attiecīgajā datumā tomēr nodokļu parādu nav bijis.

Minēto grozījumu sakarā komersantiem ir būtiski sekot līdzi, lai nodokļu maksājumu saistības tiktū pilditas noteiktajos termiņos un apmēros, jo pretējā gadījumā tas var draudēt ar izslēgšanu no konkursa.

Jāatzīmē, ka šāda kārtība par izslēgšanu sakarā ar nodokļu parādiem jau labu laiku ir spēkā arī Igaunijā.

Nepamatoši lēts piedāvājums

Ja pretendentam vai tā piedāvājumā mānoriādītajam apakšuzņēmējam darba nēmēju vidējā stundas tarifa likme kaut vienā no profesiju grupām pirmajos trijos gada ceturkšņos pēdējo četrū gada ceturkšņu periodā līdz piedāvājuma iesniegšanas dienai ir mazāka par 80 procentiem (vai nesasniedz valstī noteikto minimālo stundas tarifa likmi) no darba nēmēju vidējās stundas tarifa likmes attiecīgajā profesiju grupā valstī minētajā periodā, tad pasūtītājam būs obligāts pienākums veikt visas likumā noteiktās darbības, lai pārliecinātos, vai iesniegtais piedāvājums nav nepamatoti lēts.

Lai novērstu iespēju, ka pasūtītājs varētuprasīt sniegt dažādus paskaiderojumus par iesniegto piedāvājumu, svarīgi pārliecināties, ka komersanta maksājāmā atlīdzība darbiniekiem nav zem iepriekš norādītā sliekšņa.

Informācija par profesiju grupu vidējām stundas tarifa likmēm valstī ir atrodama Valsts ienēmumu dienesta (VID) mājaslapā, sadaļas „Publisko iepirkumu likuma normu piemērošana” apakšsadaļā „Profesiju grupu vidējās stundas tarifa likmēs valstī”.

Turpmāk VID apkopos datus par profesiju grupu vidējām stundas tarifa likmēm valstī katru mēnesi, papildinot šo sarakstu ar jauno deviņu mēnešu periodu.

**JURISTA
PADOMS**

Materiāls tapis
sadarbībā ar

**Klavins
Ellex[®]**